

Simpozij Mediji in spol

Fakulteta za družbene vede
(Kardeljeva ploščad 5 v Ljubljani),

ponedeljek, 13. maj ob 10. uri v predavalnici 20
(prvo nadstropje)

Simpozij organiziramo ob izvidu zbornika **Mediji in spol: Strukture in prakse neenakosti** (ur. Mojca Pajnik in Breda Luthar, FDV, 2019), ob zaključku triletnega temeljnega raziskovalnega projekta *Spolna diferenciacija v medijski industriji*, v izvedbi Mirovnega inštituta in Fakultete za družbene vede, ki ga je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

Na simpoziju bomo predstavili izsledke raziskave, zbrane v zborniku, s poudarkom na analizi procesov spolne diferenciacije v medijih na primeru televizije v Sloveniji. Analizo uspoljenosti medijev na ravni makrostruktur digitalnega kapitalizma, mezoorganizacijske ravni institucij ter na mikroravni ritualnega uprizarjanja novinarskih konvencij smo izhodiščno utemeljili na teoretskih premisah feministične politične ekonomije komuniciranja.

Iz recenzij:

Prispevki v tem zborniku pokažejo na epistemološke premene, ki jih je potrebno osvetliti, če želimo razvijati kritično razumevanje družbenega delovanja »patriarhalnega kapitalizma« v pogojih podjetniškega neoliberalizma. Zbornik prinaša svežo in v mednarodnem oziru inovativno kritično konceptualizacijo spola in enakosti po spolu. (Ksenija Vidmar Horvat)

S proučevanjem struktur in praks neenakosti v dinamikah med spolom in medijskim vsakdanom zbornik obravnava pogosto spregledano dimenzijo mnogoznačne sodobne krize medijev in novinarstva. S kritično obravnavo produkcijskih rutin novinarskih uredništev, normalizacijo tveganih delovnih odnosov, žanrskih konvencij in konstrukcij televizijskih občinstev avtorice in avtorja razgrinjajo različne, a prekrivajoče se oblike (samo)discipliniranja v procesih spolne diferenciacije na slovenskih osrednjih televizijah. (Igor Vobič)

Več o raziskavi: <http://www.mirovni-institut.si/projekti/spolna-diferenciacija-v-medijski-industriji>

Program

10.00–10.15 Komentar iz recenzij: Ksenija Vidmar Horvat in Igor Vobič

10.15–11.00 **I. Spolna strukturiranost medijev in novinarstva**

Mojca Pajnik

Uvod: Epistemologije v raziskovanju uspoljenosti medijev

Majda Hrženjak

Prekarizacija v novinarstvu: požrešne institucije, podjetniške subjektivitete in vidik spola

Živa Humer

Novinarski poklic, neoliberalni trg dela in starševstvo

Breda Luthar, Maruša Pušnik

Televizijska infozabava in spol

11.00–11.15 **Odmor za kavo**

11.15–11.45 **II. Televizijsko občinstvo, politike in androcentrizem**

Dejan Jontes

Gospodinje, ruralci in preprosti ljudje: Konstrukcija televizijskega občinstva

Marko Ribač, Živa Humer

Androcentrizem in spolna dominacija v novinarskem polju: etnografska študija učinkov spolne dominacije na treh slovenskih televizijah

Brankica Petković

Izgubljeni emancipatorni potencial medijske politike

11.45–12.15 **Razprava**

Mirovni inštitut

Inštitut za sodobne družbene in politične študije

Univerza v Ljubljani

Fakulteta *za družbene vede*

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

Povzetki poglavij

Mojca Pajnik, Breda Luthar **Zamolk spola v medijih**

Avtorici obravnavata teoretična izhodišča feministične politične ekonomije komuniciranja, za analizo uspoljenosti medijskih sistemov na makro ravni struktur kapitalizma, mezo institucionalni ravni in mikro ravni ustvarjanja pomenov in reprodukcije novinarskih konvencij. V ospredju je argument, da se neenakosti med spoli ne oblikujejo le skozi produkcijo, ampak tudi skozi reproduktivno delo, kot tudi prek medijskih konvencij in potrošnje. Poglavje predstavi model večnivojske analize uspoljenosti medijev in izpostavi intersekcionalno opredelitev spola, na presečišču razrednih, generacijskih idr. razlik. V poglavju opozorimo na nezadostnost ugotavljanja spolnih razlik zgolj na podlagi relativnih statističnih razlik med moškimi in ženskami v medijih in izpostavimo relevantnost pristopa, ki temelji na vključevanju različnih raziskovalnih metodologij (analiza politik, intervju, etnografska raziskava medijske produkcije, analiza diskurzov informativnih žanrov ter analiza občinstva z uporabo etnografskih in javnomnenjskih podatkov).

Majda Hrženjak

Prekarizacija v novinarstvu: požrešne institucije, podjetniške subjektivitete in vidik spola

Poglavje se ukvarja z analizo prekarizacije novinarskega poklica, na podlagi 12 intervjujev s predstavniki in predstavnicami vodilnih kadrov v medijih in 22 intervjujev z novinarji in novinarkami televizijskih hiš TV SLO, POP TV in Planet TV. S konceptoma požrešnih organizacij (Cosser, v Egger, 2013) in novih podjetniških subjektivitet (Gill, 2014) pokaže, da zlasti komercialne in zasebne medijske hiše odgovarjajo na spremenjene pogoje medijske produkcije, kot so hiperkomercializacija, digitalizacija in feminizacija, s prekarizacijo novinarstva kot ekonomičnega poslovnega modela, ki ga legitimizira tudi država z davčno regulacijo in deregulacijo trga dela. Intervjuji kažejo, da novinarji in novinarke pod pritiskom strahu pred izgubo dela in ob nagradi, tj. visokim dohodkom ponotranjijo in normalizirajo zahteve požrešne organizacije ter se samoregulirajo in samodisciplinirajo v podjetniško subjektiviteto hiperproduktivnosti, večopravnosti, fleksibilnosti, dolgih delavnikov, brisanju meja med zasebnim in profesionalnim življenjem ter nenehne dosegljivosti in razpoložljivosti za delo. Pokažemo, da požrešne organizacije neoliberalnih trgov dela zaostrejejo maskulinizirane vzorce delovnih kultur, in problematiziramo mit o enakosti spolov in spolni nevtralnosti prekarizacije dela v novinarstvu.

Mojca Pajnik

Prevzetnost in pristranost medijskih rutin: udomačeni feminizem, novi seksizem in televizičen spol

Avtorica k preučevanju uspoljenosti medijskega sistema na ravni produkcije pristopa z analizo medijskih rutin. Za prehitro sklepanje na podlagi spolnega binarnosti moško–žensko zavrne predstavo, da naj bi obstajal »ženski pogled na novice«, in ugotavlja, da se spolne neenakosti v medijih generirajo skozi usidrane norme organizacijske in profesionalne kulture. Preučevanje rutin omogoča prepoznavanje spolnega tipiziranja kot vkodirane prakse medijskega delovanja, prek katere se reproducirajo moškocentrične norme novinarstva. Tezo o uspoljenosti medijske produkcije avtorica preverja na podlagi intervjujev z novinarji in novinarkami na treh televizijah v Sloveniji in na podlagi analize terenskega opazovanja nastajanja informativnih oddaj. Avtorica pokaže, kako se rutiniziranost organizacijske in profesionalne klime v medijih perpetuira skozi zamišljanja brezspolnega novinarskega kolektiva, v katerem je ženskam pripisana marionetna vloga. Udomačeni feminizem, ko se ženske prilagajajo prevladujočim normam, je v poglavju analizirano kot strategija preživetja, ki pa obenem učinkuje za reprodukcijo seksističnih okolij. Kot rutinizirano prakso avtorica analizira t. i. »klubsko kulturo« v medijih, ko se v razmahu neformalnih razmerij in »sproščenosti« vzpostavijo hierarhizirani in seksualizirani odnosi, ko to, koga poznaš, več šteje od tega, kar znaš.

Živa Humer, Mojca Frelih

Novinarski poklic, neoliberalni trg dela in starševstvo

Avtorici usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja postavljata v kontekst enakosti spolov, ki zadeva ženske in moške in ki je – z izjemo feministične literature s področja medijev – le redko naslovljena tema v medijskih študijah. V analizi empiričnega gradiva, ki obsega 22 intervjujev z novinarkami in novinarji iz treh televizijskih hiš, se osredotočata na prakse usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja novinark ter novinarjev, percepcije materinstva in očetovstva ter na njihove ocene vpliva starševstva (materinstva, očetovstva) na novinarsko kariero. Novinarstvo je v intervjujih dojeta kot poslanstvo, kot življenjski slog, s čimer se ustvarja občutek superiornosti profesije, kar zahteva podrejenost ostalih področij življenja. V primerjavi z očetovstvom, ki je v intervjujih dojeta kot sekundarna starševska vloga, je materinstvo dojeta kot primarna starševska skrb, posledično usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja kot večinske domene žensk ob angažmaju partnerjev kot pomoči, podpore, kar utrjuje razumevanje in udejanjanje skrbi kot uspoljene prakse.

Breda Luthar, Maruša Pušnik

Televizijska infozabava in spol

Avtorici izhajata s stališča, da ni »ženske perspektive«, ki jo ženske novinarke neizogibno prinesejo v novinarstvo. Veliko število žensk v medijski industriji samo po sebi ne zruši obstoječih patriarhalnih struktur in uspoljenih novinarskih praks ali samega drugotnega položaja žensk v industriji. Vprašanje zastopanosti žensk je zato treba obravnavati najprej v kontekstu uprizarjanja spola, skupaj z uprizarjanjem novinarske kredibilnosti v

govorjenem diskurzu na TV. Drugič je treba problem žensk v medijski industriji obravnavati skupaj z drugimi diskurzi razlik, predvsem z vprašanjem starosti in komercialno uporabo mladosti. Avtorici analizirata, kako različne osi družbenih razlik (v tem primeru spol in starost) delujejo skupaj – torej intersekcijsko – in vplivajo druga na drugo. V analizi se naslanjata na pet novinarskih oddaj na treh slovenskih televizijskih kanalih, javni televiziji in dveh komercialnih televizijah. Avtorici ugotavljata, da je razmerje med moškimi in ženskami v korist moških rezultat uspoljenosti samih novinarskih standardov in praks – predvsem epizodične obravnave realnosti, ritualnega uprizarjanja nevtralizma ter osredotočenosti novinarstva na t. i. sfero legitimnih nasprotij. Obenem prihaja do popolne odsotnosti starejših žensk oz. njihove simbolne anihilacije, predvsem v komercialnih formatih t. i. televizijske infozabave. Mladost ali mladostnost sta pomembni obliki kapitala, posebej za ženske v medijih in še bolj za ženske v komercialnih medijih.

Dejan Jontes

Gospodinje, ruralci in preprosti ljudje: Konstrukcija televizijskega občinstva

Poglavje se ukvarja z diskurzivno konstrukcijo občinstva pri novinarkah in novinarjih, urednicah in urednikih ter predstavnicah in predstavnikih vodstev osrednjih televizijskih hiš v Sloveniji, pri čemer avtor izhaja iz kritike t. i. »institucionalnega pogleda« na občinstvo (Ang, 1991). Ugotavlja, da se tako novinarji in uredniki novičarskih programov javne in komercialnih televizij kot tudi uredniki in direktorji, ki odločajo o širših programskih usmeritvah pri drugih vrstah programov, pri odločitvah skoraj brez izjeme prilagajajo podobam občinstev, abstrahiranih iz statističnih podatkov, dostopnim televizijam. Pri tem zaradi nereflektirane obravnave mehanizmov meritev gledanosti in fetišizacije podatkov prihaja do »statističnega stereotipiziranja« (Cheney-Lippold, 2011: 170). Spol je z izjemo posameznih primerov v odgovorih sicer redko neposredno tematiziran, je pa sodeč po vsebinskih in programskih premikih k ženskim žanrom v zadnjih letih eden ključnih dejavnikov, ki vplivajo na vsebine.

Marko Ribač, Živa Humer

Androcentrizem in spolna dominacija v novinarskem polju: etnografska študija učinkov spolne dominacije na treh slovenskih televizijah

Oblike spolne diferenciacije in dominacije avtor in avtorica utemeljujeta s pomočjo sekundarnih podatkov o strukturi stratifikaciji med spoloma v Sloveniji ter s podatki, pridobljenimi z etnografsko analizo ustvarjanja televizijskih oddaj na treh televizijah. V prvem delu spolno diferenciacijo prikažeta znotraj širših socioekonomskih koordinat: v okviru kapitalističnega mezdnege dela in znotraj strukturnega okvira neoliberalnih transformacij države. V drugem, empiričnem delu prispevka avtor in avtorica pokažeta, kako so določeni seksistični in androcentrični vzorci kot razmerja dominacije vpisani v telesa in habituse novinarjev in novinark. S podatki etnografske raziskave ilustrirata, kako praktični učinki androcentričnega reda strukturirajo dominanten položaj novinark in gostij pred kamero in med delom v redakciji ali uredništvu. V poglavju prikažeta retorične in lingvistične konvencije, ki vztrajajo v jeziku novinarjev in novinark, ter pokažeta, kako lingvistične konvencije reproducirajo dominacijo, utemeljeno na spolu.

Brankica Petković, Sandra B. Hrvatin
Izgubljeni emancipatorni potencial medijske politike

V ospredju je problematiziracija marginaliziranosti enakosti spolov v medijski politiki v Sloveniji. Avtorici pokažeta na strateško nedomišljeno in regulacijsko nenadzorovano nastajanje komercialnega radijskega in televizijskega sektorja sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja in opozorita na problem reaktivnega odzivanja države. Ključni akterji v politiki, državnih organih in v medijskem sektorju niso bili pripravljeni uresničiti progresivnih rešitev in so namesto javnega interesa zasledovali partikularne politične in ekonomske interese. Umanjkala je politična vizija in odločenost, da se izostrijo mehanizmi za učinkovito uresničevanje emancipatornih zakonskih rešitev in se izgradijo neodvisne institucije, ki bi imele moč, da regulirajo medije in spodbujajo razvoj medijske politike in ukrepov za razvoj medijskega sistema v javnem interesu. Avtorici ugotavljata, da je odsotnost demokratične medijske politike neizogibno vodila v marginaliziranost načela enakosti spolov v medijskem sistemu.